

1η ενότητα

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα μάθουμε να διακρίνουμε την **παρατακτική** από την **υποτακτική** σύνδεση των προτάσεων.
- Θα διαπιστώσουμε τις διαφορές που προκύπτουν στο λόγο ανάλογα με το **είδος σύνδεσης** που χρησιμοποιούμε.
- Θα μάθουμε πώς να σχεδιάζουμε και να γράφουμε **ερευνητικές** εργασίες.
- Θα συνειδητοποιήσουμε τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε λέξεις με συγγενική σημασία, ώστε να μπορούμε να επιλέγουμε την **κατάλληλη λέξη** ανάλογα με το **είδος** και το **ύφος του κειμένου**.
- Θα σκεφτούμε σχετικά με τις πολλές και συχνά αντιφατικές **όψεις της Ελλάδας** και τη **θέση** της στο **σύγχρονο κόσμο**.

- ▶ Διαβάστε προσεκτικά τα τέσσερα εισαγωγικά κείμενα και συγκρίνετέ τα. Σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν μεταξύ τους ως προς:
- το θέμα στο οποίο αναφέρονται
  - την άποψη που παρουσιάζουν για την Ελλάδα
  - το ύφος τους
  - το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκουν

Κείμενο 1 [Η συνεισφορά των Ελλήνων]*

Η πραγματική ιστορία της Ελλάδας [...] δεν είναι ούτε τα πολιτικά της ούτε οι πόλεμοι. Είναι ο πολιτισμός της. Είναι τα λαμπρά έργα της στην τέχνη, την αρχιτεκτονική, την ποίηση, το δράμα, τη φιλοσοφία και την επιστήμη. Οι Έλληνες ήταν μεγάλοι στοχαστές, μεγάλοι δημιουργοί, εραστές της ομορφιάς και των έργων του πνεύματος. [...] Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνικών ναών και τα αγάλματά τους, θα δείτε και μόνοι σας πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων. [...]

Οι Έλληνες έκαναν μεγάλη πρόοδο στην επιστήμη. Η σημερινή επιστήμη χρωστά πάρα πολλά στις διαπιστώσεις, στις ανακαλύψεις και στις επιστημονικές θεωρίες των Ελλήνων. Επίσης οι ανακαλύψεις τους στα μαθηματικά, στην αστρονομία και την ιατρική είχαν ανυπολόγιστη αξία για την ανθρωπότητα.

Οι Έλληνες δεν έγιναν ποτέ μεγάλη δύναμη, όπως οι Αιγύπτιοι, οι Ασσύριοι και οι Πέρσες. [...] Εκεί που πέτυχαν πάρα πολλά ήταν στο βασίλειο του πνεύματος, στην περιοχή του νου. Εκεί έβαλαν γερά θεμέλια κι εκεί στηρίζεται σήμερα ολόκληρη η ανθρώπινη σκέψη και ολόκληρο το πολιτιστικό οικοδόμημα.

F.C. Harrold, *Παγκόσμια Ιστορία*, μφρ. Μπάμπης Γραμμένος, εκδ. Άγκυρα, 1996

Κείμενο 2 Η Alfa Romeo

Θαύμασα τον Παρθενώνα
και στην κάθε του κολώνα
βρήκα τον χρυσό κανόνα.

Όμως σήμερα το λέω
βρίσκω το καλό κι ωραίο
σε μια σπορ ALFA ROMEO.

Καλοκαίρια και χειμώνες
νάσαι γύρω μου ελαιώνες
πίσω μου όλ' οι αιώνες.

Κι' όπου μπρος μου ο δρόμος βγάζει
και σε πειρασμό με βάζει
δόστου να πατάω το γκάτζι.

Με τη δύναμη του λιόντα
και με του πουλιού τα φόντα
πιάνω τα εκατόν ογδόντα.

Γεια σας θάλασσες και όρη.
Γεια σας κι έχω βάλει πλήρη
για της Αστραπής την κόρη.

Οδυσσεάς Ελύτης,
Τα ρω του έρωτα,
εκδ. Ύψιλον, 1986

* Οι τίτλοι σε αγκύλη είναι επιλογή της συγγραφικής ομάδας.

Κείμενο 3 [Η ελληνική κοινωνία αλλάζει]

Πριν από μία δεκαετία περίπου η Ελλάδα έδινε την εντύπωση ενός ενιαίου, ομοιογενούς έθνους, όπου η παρουσία των διαφορετικών (ως προς το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την κουλτούρα) ήταν σποραδική ή περιχαρακωμένη σε απομακρυσμένες, συντοριακές περιοχές. Ακόμα και σε ένα μεγάλο αστικό κέντρο, όπως η Αθήνα, οι περισσότεροι ξένοι έμοιαζαν να είναι οι τουρίστες που κάθε καλοκαίρι προτιμούσαν τον ήλιο και τη θάλασσα της Μεσογείου για τις διακοπές τους.

Ταυτόχρονα οι Έλληνες ήταν ένας λαός μεταναστών. Σε όλο τον 20ό αιώνα η μετανάστευση προς τη Δύση αποτελούσε βασικό στοιχείο της ελληνικής δημογραφικής κίνησης.

Οι ραγδαίες πολιτικές εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια τις τελευταίες δύο δεκαετίες έκαναν την Ελλάδα χώρα υποδοχής μαζικού ρεύματος μεταναστών.

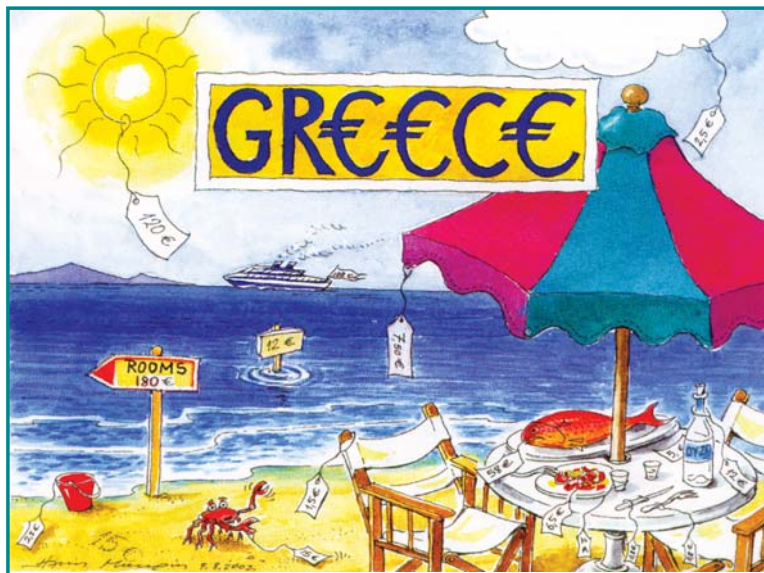
Η ενεργή παρουσία των μειονοτήτων στην ελληνική κοινωνία διατάραξε λοιπόν τα τελευταία χρόνια την ως τότε κυρίαρχη εικόνα της αρμονικής εθνικής ομοιογένειας και έθεσε επιτακτικά πλέον το ζήτημα της συνύπαρξης διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων.

Τα παιδιά στο σχολείο καλούνται να μάθουν να ξεχωρίζουν τα κοινά στοιχεία που έχουν μεταξύ τους κουλτούρες που στην πρώτη ματιά μοιάζουν διαφορετικές, να εκτιμούν την αξία άλλων πολιτισμών εκτός από το δικό τους, να αναγνωρίζουν την ετερογένεια, και όχι την ομοιογένεια, ως βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών.

Χριστίνα Κουλούρη, «Η ισχύς της πλειονότητας και τα δικαιώματα των "ολίγων"», εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 1998 (διασκευή)

Κείμενο 4 [GREECE]

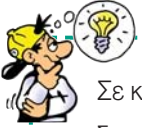

Ηλίας Μακρής, περ. «Κ», εφημ. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, 2002

Ερωτήσεις κατανόησης

- ΚΕΙΜΕΝΟ 1:** Σε ποιους τομείς του παγκόσμιου πολιτισμού πρόσφερε η Ελλάδα κατά το συγγραφέα;
- ΚΕΙΜΕΝΟ 2:** Ποιες όψεις της ελληνικής πραγματικότητας αναγνωρίζετε στο κείμενο; • Ποια στοιχεία είναι παλιά, ποια είναι σύγχρονα και ποια διαχρονικά;
- ΚΕΙΜΕΝΟ 3:** Σε τι άλλαξε η Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες και για ποιους λόγους; • Ποιο ρόλο μπορεί να παίξει το σχολείο στις σύγχρονες συνθήκες;
- ΚΕΙΜΕΝΟ 4:** Ποια εικόνα της Ελλάδας προβάλλει το σκίτσο; • Νομίζετε ότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα; • Τι κάνει το σκίτσο αυτό αστειό; • Εκτός από γέλιο, ποια άλλα αισθήματα σας προκαλεί;

B1

Οι διάφοροι τρόποι **σύνδεσης των προτάσεων**

Τι πρέπει να γνωρίζω

Σε κάθε περίπτωση που μιλάμε ή γράφουμε:

- δημιουργούμε ένα μικρό ή μεγάλο **σύνολο προτάσεων** που είναι σχετικές μεταξύ τους ως προς το νόημα και
- οργανώνουμε το σύνολο αυτό με κάποιον τρόπο που να φανερώνει το **νόημα** και να δείχνει τις **σχέσεις** που τις συνδέουν.

Παράδειγμα: (από το κείμενο 3)

Ακόμα και σε ένα μεγάλο αστικό κέντρο, όπως η Αθήνα, οι περισσότεροι ξένοι έμοιαζαν /

/ να είναι οι τουρίστες /

/ που κάθε καλοκαίρι προτιμούσαν τον ήλιο και τη θάλασσα της Μεσογείου για τις διακοπές τους.

Ακούω και μιλώ

1. Ένα τέτοιο σύνολο προτάσεων είναι φυσικά και το κείμενο 1 αυτής της ενότητας. Στο κείμενο αυτό, η πρώτη παράγραφος αποτελείται από επτά προτάσεις. • Μπορείτε να βρείτε πού αρχίζει και πού τελειώνει η καθεμιά από αυτές;
2. Υπάρχει κάποια λέξη που να ενώνει τις πρώτες τέσσερις προτάσεις της παραγράφου αυτής; • Τις τρεις τελευταίες; • Ποια διαφορά παρατηρείτε;
3. Ας πάμε τώρα στο κείμενο 2. Μπορείτε στις δύο πρώτες στροφές του ποιήματος να βρείτε
  - α. δύο προτάσεις που να συνδέονται με μια λέξη;
  - β. δύο προτάσεις που απλώς η μία να ακολουθεί την άλλη; • Σε αυτή την περίπτωση, μπορείτε να σκεφτείτε μια λέξη που θα ταίριαζε για να συνδέσει τις δύο προτάσεις;
4. Βρείτε τώρα τις προτάσεις από τις οποίες αποτελείται η τελευταία παράγραφος του κειμένου 3.
5. Αν συγκρίνουμε τις προτάσεις που βρήκαμε στις παραπάνω ασκήσεις, ποιες συνδέονται μεταξύ τους με πιο περίπλοκο τρόπο;

Διαβάζω και γράφω

Χωριστείτε σε ομάδες. • Οι μισές ομάδες να ετοιμάσουν μια περιγραφή του κειμένου 4, χρησιμοποιώντας προτάσεις που θα συνδέονται με τρόπο απλό, όπως για παράδειγμα γίνεται στα κείμενα 1 και 2. • Οι υπόλοιπες ομάδες να ετοιμάσουν μια περιγραφή του ίδιου κειμένου, με πιο περίπλοκες συνδέσεις προτάσεων, όπως για παράδειγμα αυτές του κειμένου 3.

Κείμενο 5 [Ελλάδα, σταυροδρόμι των λαών]

Ο ελληνικός χώρος στις γεωγραφικές, οικονομικές, κοινωνικές και πνευματικές του δομές αποτέλεσε πάντα σ' ολόκληρη την ιστορία του έναν οριακό χώρο ανάμεσα σε δύο ξεχωριστούς κόσμους – ανατολικό και δυτικό – που δεν έμειναν ποτέ στεγανά κλειστοί. Και στην επικοινωνία ανάμεσα στους δύο αυτούς κόσμους ο ρόλος του ελληνισμού ήταν πρωταρχικός. Γιατί, όχι μόνο οι Έλληνες, από την αυγή της ιστορίας τους, απλώθηκαν ακτινωτά σ' ολόκληρο το μεσογειακό χώρο και πέραν αυτού με τις αρχαίες αποικίες, τις νεότερες παροικίες και την κατά καιρούς επεκτατική πολιτική των διαφόρων πολιτισμών του ελληνισμού, αλ-

λά και οι διάφοροι λαοί της Δύσης και της Ανατολής κατέκλυσαν κατά καιρούς πρόσκαιρα ή μονιμότερα τον ελληνικό χώρο. Έτσι, ο χώρος αυτός δίκαια μπορεί να χαρακτηριστεί σταυροδρόμι των λαών.

Μ' άλλα λόγια, ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ιστορίας μας είναι και παραμένει ο οριακός της χαρακτήρας. Το χαρακτηριστικό αυτό είναι το κύριο και πάντα ζωντανό στοιχείο της ελληνικής παράδοσης.

Νίκος Γ. Σβορώνος, «Παράδοση και ελληνική ταυτότητα»,
Ανάλεκτα Νεοελληνικής Ιστορίας και Ιστοριογραφίας, εκδ. Θεμέλιο, 1987

Κείμενο 6 [Μελετώντας το χάρτη της Ελλάδας]

Στο μάθημα αυτό θα προσπαθήσουμε, μελετώντας τη χώρα μας, να προσδιορίσουμε τον πλούτο των πληροφοριών που μπορεί να δώσει ένας χάρτης σε όποιον τον χειρίζεται με σωστό τρόπο.

4.1 Χάρτης Ελλάδας με την Εγνατία οδό.

4.2

4.3

4.4

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας

Μελετώντας τους χάρτες 4.2, 4.3 και 4.4 παρατηρούμε ότι η Ελλάδα:

- Είναι μία ευρωπαϊκή χώρα και γεωγραφικά ανήκει στη νότια Ευρώπη.
- Καταλαμβάνει το νότιο άκρο της Βαλκανικής χερσονήσου.
- Συνορεύει βόρεια με την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και με τη Βουλγαρία, βορειοδυτικά με την Αλβανία και βορειοανατολικά με την Τουρκία. Δυτικά, ανατολικά και νότια βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα.
- Ανήκει γεωγραφικά, όπως δείχνει η θέση της και στη μεγάλη ομάδα των μεσογειακών χωρών, δηλαδή εκείνων που βρέχονται από τη Μεσόγειο θάλασσα. Στην ομάδα αυτή ανήκουν χώρες τόσο της Ευρώπης όσο και της Ασίας και της Αφρικής.
- Συνδέει γεωγραφικά την Ευρώπη με την Ασία και την Αφρική. Τη σημασία της από αυτή την άποψη δείχνει και ο νέος μεγάλος δρόμος της Εγνατίας, χάρτης 4.1, που ξεκινά από την Ηγουμενίτσα και καταλήγει στα σύνορα με την Τουρκία. Ο δρόμος αυτός διασχίζει ολόκληρη τη βόρεια Ελλάδα και ενώνει τη δυτική Ευρώπη με την Ασία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1η

α) Σημείωσε τις χώρες που βρέχονται από τη Μεσόγειο και ταξινόμησέ τις ως προς την ήπειρο στην οποία ανήκουν.

β) Παρατήρησε το χάρτη της Ελλάδας και σημείωσε όλα τα σημεία εξόδου και εισόδου προς και από τις χώρες με τις οποίες έχει χερσαία σύνορα.

Κείμενο 7 [Τα ελληνικά... μυστήρια]

Είναι συχνά δύσκολο για τον Αγγλοσάξονα ταξιδευτή να καταλάβει πώς μία χώρα που μοιάζει ποτισμένη ως το μεδούλι από τη βυζαντινή παράδοση της ορθοδοξίας, παράδοση καταφανέστατη στις εκκλησίες και των μικρότερων χωριών ή στα μοναστήρια που στεφανώνουν τις πιο απόμερες βουνοπλαγιές, μπορεί να αφήνεται με τέτοια εγκατάλειψη στις γήινες απολαύσεις, στο φαί, στο κρασί, στα παιχνίδια του έρωτα που φουντώνουν μόλις οι Έλληνες ξεκλέψουν λίγο χρόνο από τις δύσκολες υποχρεώσεις της καθημερινότητάς τους. Μία εξήγηση είναι ότι ο κόσμος εξοφλά το χρέος του προς την Εκκλησία τελώντας τα μυστήρια της βάπτισης, του γάμου και της κηδείας, και η Εκκλησία, απαιτητική στις τελετουργίες, χαλαρή στην εξομολόγηση και τη θρησκευτική ηθικολογία, αντιμετωπίζει με μεγαλύτερη επιείκεια την προσωπική αμαρτία απ' ό,τι οι περισσότερες θρησκείες. Άλλωστε με τις πολυάριθμες γιορτές της η Εκκλησία δοξάζει απροκάλυπτα τα πλούσια ελέη του Κυρίου, ιδίως το Πάσχα, μια εποχή που η κνίσσα των σουβλιστών αρνιών μοσχοβολάει στην ύπαιθρο και τα κατάλευκα τραπέζια βουλιάζουν από τις παραδοσιακές λιχουδιές.

Έντμουτ Κήλυ, *Αναπλάθοντας τον παράδεισο, Το ελληνικό ταξίδι 1937-1947*, μτφρ. Χρύσα Τσαλικίδου, εκδ. Εξάντας, 1999

Ακούω και μιλώ

- Διαβάζοντας τα κείμενα 5, 6 και 7 σκεφτείτε:
  - Για ποιο κείμενο καταβάλατε μεγαλύτερη διανοητική προσπάθεια να το κατανοήσετε;
  - Για ποιο κείμενο χρειάστηκε η μικρότερη διανοητική προσπάθεια;
  - Τελικά, ποιο είναι το δυσκολότερο και ποιο το ευκολότερο κείμενο για σας;
- Ποιοι από τους παρακάτω παράγοντες νομίζετε ότι δημιουργούν τη διαφορά δυσκολίας; Βάλτε ✓ όπου νομίζετε.

• Οι λέξεις που χρησιμοποιούν οι συγγραφείς	☐	• Η οπτική μορφή	☐
• Το θέμα του κάθε κειμένου	☐	• Το είδος του κειμένου	☐
• Το μήκος των περιόδων	☐	• Το μέγεθος του κειμένου	☐
• Ο τρόπος της οργάνωσης του κάθε κειμένου	☐		
- Συζητήστε με τους συμμαθητές σας ποιοι από τους παραπάνω παράγοντες σας φαίνονται πιο σημαντικοί.
  - Τεκμηριώστε τη γνώμη σας με συγκεκριμένες αναφορές στα κείμενα.

Κείμενο 8 [Ο Χατζιδάκις μιλάει για το Γιώργο Σεφέρη]

Στο Γιώργο Σεφέρη

Από τη Μικρασία μετά την καταστροφή, ένας αστός ξεκίνησε με μια βαλίτσα αναμνήσεων στο χέρι, γύρισε χώρες μακρινές και πολιτείες άγνωστες, μάζεψε ακριβό υλικό και συνταγές, μέτρα, ρυθμούς και χρώματα, και τέλος γύρισε στη χώρα του, έχτισε με τα χέρια του σπίτι σημερινό κι ελληνικό, εμπήκε μέσα, κλειδωσε και από τότε πια κανείς δεν τον συνάντησε στην αγορά.

Μάνος Χατζιδάκις, *Μυθολογία*, εκδ. Ύψιλον, 1980

▲ Ας μελετήσουμε τους διάφορους τρόπους με τους οποίους μπορούν να συσχετίζονται μεταξύ τους οι προτάσεις, παίρνοντας μερικά παραδείγματα από τα κείμενα που προηγήθηκαν.

ΟΜΑΔΑ Α	1. «έννας αστός ξεκίνησε με μια βαλίτσα αναμνήσεων στο χέρι, γύρισε χώρες μακρινές και πολιτείες άγνωστες, μάζεψε ακριβό υλικό και συνταγές»	(Κείμενο 8)
ΟΜΑΔΑ Β	2. «Θαύμασα τον Παρθενώνα και στην κάθε του κολώνα βρήκα τον χρυσό κανόνα»	 (Κείμενο 2)
	3. «Η ενεργή παρουσία των μειονοτήτων στην ελληνική κοινωνία διατάραξε λοιπόν τα τελευταία χρόνια την ως τότε κυρίαρχη εικόνα της αρμονικής εθνικής ομοιογένειας και έθεσε επιτακτικά πλέον το ζήτημα της συνύπαρξης διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ομάδων»	(Κείμενο 3)
	4. «Γιατί, όχι μόνο οι Έλληνες, από την αυγή της ιστορίας τους, απλώθηκαν ακτινωτά σ' ολόκληρο το μεσογειακό χώρο και πέραν αυτού με τις αρχαίες αποικίες, τις νεότερες παροικίες και την κατά καιρούς επεκτατική πολιτική των διαφόρων πολιτικών σχηματισμών του ελληνισμού, αλλά και οι διάφοροι λαοί της Δύσης και της Ανατολής κατέκλυσαν κατά καιρούς πρόσκαιρα ή μονιμότερα τον ελληνικό χώρο»	 (Κείμενο 5)
ΟΜΑΔΑ Γ	5. «Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνικών ναών και τα αγάλματά τους, θα δείτε και μόνοι σας πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων»	 (Κείμενο 1)
	6. «Ο ελληνικός χώρος στις γεωγραφικές, οικονομικές, κοινωνικές και πνευματικές του δομές αποτέλεσε πάντα σ' ολόκληρη την ιστορία του έναν οριακό χώρο ανάμεσα σε δύο ξεχωριστούς κόσμους –ανατολικό και δυτικό– που δεν έμειναν ποτέ στεγανά κλειστοί»	 (Κείμενο 5)
	7. «Είναι συχνά δύσκολο για τον Αγγλοσάξονα ταξιδευτή να καταλάβει πώς μία χώρα που μοιάζει ποτισμένη ως το μεδούλι από τη βυζαντινή παράδοση της ορθοδοξίας, παράδοση καταφανέστατη στις εκκλησίες και των μικρότερων χωριών ή στα μοναστήρια που στεφανώνουν τις πιο απόμερες βουνοπλαγιές, μπορεί να αφήνεται με τέτοια εγκατάλειψη στις γήινες απολαύσεις»	 (Κείμενο 7)

Ακούω και μιλώ

1. Διαβάστε προσεκτικά τις τρεις προηγούμενες ομάδες παραδειγμάτων και συζητήστε:
  - α. Σε ποια ομάδα παραδειγμάτων οι σχέσεις ανάμεσα στις προτάσεις σας φαίνονται πιο απλές και σε ποια πιο σύνθετες;
  - β. Σε ποιες ομάδες παραδειγμάτων χρησιμοποιούνται ειδικές λέξεις για τη σύνδεση των προτάσεων και σε ποια ομάδα δε χρησιμοποιούνται;

2. Ας επιχειρήσουμε μερικές παρομοιώσεις: (Συμπληρώστε τα αποσιωπητικά προσθέτοντας τον αριθμό της ομάδας που ταιριάζει.)

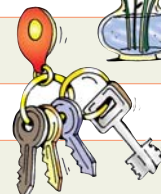
Οι προτάσεις της ομάδας ... συνδέονται μεταξύ τους όπως οι κρίκοι μιας αλυσίδας.

Οι προτάσεις της ομάδας ... συσχετίζονται μεταξύ τους όπως τα λουλούδια σε ένα βάζο.

Οι προτάσεις της ομάδας ... συνδέονται μεταξύ τους όπως τα κλειδιά σε μια αρμαθιά.

3. Το παράδειγμα 2 περιλαμβάνει δύο προτάσεις. Σας φαίνονται να έχουν διαφορετική βαρύτητα η μία από την άλλη ή να είναι ισότιμες;
4. Εξετάστε το ίδιο στα παραδείγματα 3 και 4.
5. Οι προτάσεις του παραδείγματος 5 είναι μεταξύ τους ισότιμες;
6. Στο παράδειγμα 6 ποια πρόταση φαίνεται να είναι τμήμα της άλλης πρότασης; • Ποια είναι η λειτουργία της;
7. Εξετάστε τα ερωτήματα των δραστηριοτήτων 3, 5 και 6 στο παράδειγμα 7.

Τι πρέπει να γνωρίζω

- ▶ Ένα σύνολο από προτάσεις, που είναι σχετικές μεταξύ τους ως προς το νόημα, μπορούν:
  - Είτε να **παράτιθενται** απλώς η μια κοντά στην άλλη χωρίς συνδετικές λέξεις
→ τότε έχουμε σχήμα **ασύνδετο** (παραδ. 1).
  - Είτε να **παρατάσσονται** η μια μετά την άλλη ως ισότιμα στοιχεία του λόγου και να συνδέονται με τους παρατακτικούς συνδέσμους
→ τότε έχουμε **παρατακτική σύνδεση** (παραδ. 2, 3, 4)
  - Είτε να **πλέκονται αζεδιάλυτα μεταξύ τους**, έτσι ώστε κάποιες προτάσεις να μεταβάλλονται σε μέρη μιας άλλης πρότασης και να συνδέονται με αυτήν με διάφορες συνδετικές λέξεις (π.χ. με τους υποτακτικούς συνδέσμους αλλά και με αναφορικές λέξεις, ερωτηματικές αντωνυμίες και μόρια)
→ τότε έχουμε **υποτακτική σύνδεση** (παραδ. 5, 6, 7)
- ▶ Η υποτακτική σύνδεση μπορεί να είναι η πιο κατάλληλη για να εκφράσει σύνθετες λογικές συσχετίσεις και, συνήθως, δίνει την εντύπωση ότι πρόκειται για λόγο περισσότερο οργανωμένο και επεξεργασμένο.

Διαβάζω και γράφω

1. Αναζητήστε στο βιβλίο της Γραμματικής τους παρατακτικούς και τους υποτακτικούς συνδέσμους και αντιγράψτε τους στο τετράδιό σας.
2. Διαβάστε στο κείμενο 6, στην τελευταία παράγραφο, την περίοδο «Τη σημασία της... με την Τουρκία».
- α. Προσπαθήστε να καταλάβετε τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένες οι προτάσεις σ' αυτή την περίοδο.
  - β. Τι είδους είναι οι δύο προτάσεις που συνδέονται παρατακτικά;
  - γ. Με ποια άλλη πρόταση συνδέονται και οι δύο; • Με τι είδους σύνδεση;
  - δ. Ποια είναι η κύρια πρόταση σ' αυτή την περίοδο και ποιες οι δευτερεύουσες;

3. Στο παράδειγμα 6 (ομάδα Γ) έχουμε μία δευτερεύουσα πρόταση. Εντοπίστε την. • Σε ποια κύρια πρόταση φαίνεται να ανήκει; • Με ποια λέξη της κύριας πρότασης συνδέεται η δευτερεύουσα;
4. Στο παράδειγμα 5 (ομάδα Γ) έχουμε δύο δευτερεύουσες προτάσεις που φαίνεται να αποτελούν κομμάτια της κύριας πρότασης. Εντοπίστε τις προτάσεις. • Με ποια λέξη της κύριας πρότασης συνδέονται οι δευτερεύουσες;
5. Τι διαφορετικό συμβαίνει στο παράδειγμα 7 (ομάδα Γ); • Προσπαθήστε να καταλάβετε τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένες οι προτάσεις σ' αυτή την περίοδο.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ **Παρατακτικά** μπορούν να συνδέονται μεταξύ τους:
  - είτε **κύριες** προτάσεις με άλλες **κύριες** προτάσεις
  - είτε **δευτερεύουσες** προτάσεις με άλλες **δευτερεύουσες** προτάσεις
- ▶ Με **υποτακτική σύνδεση** μπορούν να συνδέονται:
  - μία ή περισσότερες **δευτερεύουσες** προτάσεις με μία **κύρια** πρόταση
  - μία ή περισσότερες **δευτερεύουσες** προτάσεις με μία άλλη **δευτερεύουσα** πρόταση.

B2

Οι **επιλογές** στις **συνδέσεις** των προτάσεων
και οι **συνέπειές** τους στο **λόγο**

Κείμενο 9 [Βαριέμαι...]

Κατερίνα Βαμβασάκη, περ. «9»,
εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 2001

Ακούω και μιλώ

1. Πόσα διαφορετικά νοήματα διατυπώνονται στα τέσσερα πρώτα σκίτσα του κειμένου 9; • Με ποιον τρόπο διαφοροποιείται το νόημα, ενώ οι προτάσεις που χρησιμοποιούνται είναι οι ίδιες;
2. Μπορείτε να συνεχίσετε τη «φιλοσοφία» της ηρωίδας στο ίδιο πνεύμα; • Αν θέλετε, εργαστείτε σε ομάδες των δύο ατόμων και βρείτε διαφορετικές συνδυαστικές λέξεις, για να κάνετε κι άλλες ανάλογες «φιλοσοφικές τοποθετήσεις».

Διαβάζω και γράφω

Ξαναγράψτε το κείμενο 8 συνδέοντας τις προτάσεις μεταξύ τους με συνδέσμους. • Μπορείτε να δοκιμάσετε τις λέξεις: για να ή να, αφού, όπου, όταν ή αφότου ή άλλες που θα επιλέξετε εσείς. • Συγκρίνετε τα κείμενά σας μεταξύ τους και με το αρχικό.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Η **συνδυαστική λέξη** που επιλέγει ένας ομιλητής για τη σύνδεση δύο προτάσεων φανερώνει το είδος της σχέσης που έχουν οι προτάσεις αυτές στη σκέψη του ομιλητή.

Αν, αντίθετα, ένας ομιλητής (ή ένας συγγραφέας) **επιλέγει να αποφύγει τη χρήση συνδυαστικών λέξεων** ανάμεσα στις προτάσεις, αυτό μπορεί να σημαίνει:

- ότι η σχέση είναι ολοφάνερη και δε χρειάζεται να τη δηλώσει με μια λέξη
- ή ότι προτιμά να αφήσει τον ακροατή (ή τον αναγνώστη) να ανακαλύψει τη σχέση/να δώσει τη δική του ερμηνεία
- ή ότι η σχέση τού διαφεύγει, δεν μπορεί να τη δηλώσει με ακρίβεια, δεν είναι σίγουρος, πιθανόν να είναι αμήχανος
- ή ότι έχει βρει άλλους τρόπους (μη λεκτικούς), για να φανερώσει τη σχέση
- ή (τι άλλο;). . . . .

▶ Διαβάστε τα κείμενα 10 και 11 που ακολουθούν, παρατηρήστε την απουσία συνδυαστικών λέξεων και σκεφτείτε για ποιους λόγους μπορεί να συμβαίνει αυτό.

Κείμενο 10 Ρωμισούνη (απόσπασμα)

Αυτά τα δέντρα δε βολεύονται με λιγότερο ουρανό,
αυτές οι πέτρες δε βολεύονται κάτω απ' τα ξένα βήματα,
αυτά τα πρόσωπα δε βολεύονται παρά μόνο στον ήλιο,
αυτές οι καρδιές δε βολεύονται παρά μόνο στο δίκιο.

Ετούτο το τοπίο είναι σκληρό σαν τη σιωπή,
σφίγγει στον κόρφο του τα πυρωμένα του λιθάρια,
σφίγγει στο φως τις ορφανές ελιές του και τ' αμπέλια του,
σφίγγει τα δόντια. Δεν υπάρχει νερό. Μονάχα φως.
Ο δρόμος χάνεται στο φως κι ο ίσκιος της μάντρας είναι σίδηρο.
Μαρμάρωσαν τα δέντρα, τα ποτάμια κ' οι φωνές μες στον ασβέστη του ήλιου.

Η ρίζα σκοντάφτει στο μάρμαρο. Τα σκονισμένα σκοίνα.
Το μουλάρι κι ο βράχος. Λαχανιάζουν. Δεν υπάρχει νερό.
Όλοι διψάνε. Χρόνια τώρα. Όλοι μασάνε μια μπουκιά ουρανό πάνω απ' την πίκρα τους.

Γιάννης Ρίτσος, «Ρωμιούση», *Ποιήματα 1930-1960*, εκδ. Κέδρος, 1973

Κείμενο 11 [Χίος]

Διαφημιστική αφίσα
Νομαρχίας Χίου, 2002

Ακούω και μιλώ

1. Τι είδους προτάσεις υπάρχουν στα κείμενα 10 και 11; Χρησιμοποιούνται συνδετικές λέξεις, για να συνδεθούν οι προτάσεις μεταξύ τους;
2. Αν επιχειρήσετε να συνδέσετε τις προτάσεις μεταξύ τους στο κείμενο 10, τι επίδραση θα έχει αυτό στο ρυθμό του ποιήματος; • Τι επίδραση θα έχει στο νόημα;
3. Συνδέστε παρατακτικά μεταξύ τους τις προτάσεις του κειμένου 11. • Προσπαθήστε στη συνέχεια να τις συνδέσετε και υποτακτικά. Αν δεν τα καταφέρνετε, συζητήστε στην τάξη το γιατί.
4. Γιατί νομίζετε ότι ορισμένες λέξεις του κειμένου 11 είναι μέσα σε κόκκινο πλαίσιο;

Διαβάζω και γράφω

1. Βρείτε μικρά διαφημιστικά κείμενα από τον Τύπο, κόψτε τα και κολλήστε τα στο τετράδιό σας. • Τι σύνδεση προτάσεων κυριαρχεί στα διαφημιστικά κείμενα; • Για ποιους λόγους;
2. Βρείτε στα βιβλία των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας δύο ή τρία μικρά ποιήματα σύγχρονων ποιητών και αντιγράψτε τα στο τετράδιό σας. • Τι είδους προτάσεις κυριαρχούν στα ποιήματα που βρήκατε; • Χρησιμοποιούνται συνδετικές λέξεις; • Προσπαθήστε να ερμηνεύσετε αυτές τις επιλογές των ποιητών.

B3

Οι συνδέσεις των προτάσεων στον **προφορικό λόγο**

Καθίσαμε σ' ένα καφενείο και στήσαμε αυτί στις κουβέντες γύρω μας. Πιάσαμε μερικές φράσεις και σας τις μεταφέρουμε εδώ γραμμένες:

Ακούω και μιλώ

1. Διαβάστε τις παραπάνω φράσεις μια φορά από μέσα σας και μια φορά μεγαλόφωνα. • Προσπαθήστε να τις κάνετε να ακουστούν με φυσικότητα.
2. Αν χρειάζεται, διαβάστε τες άλλη μια φορά και συνοδέψτε την εκφώνηση με τις εκφράσεις του προσώπου και τις κινήσεις του σώματος και των χεριών, που νομίζετε ότι ταιριάζουν.
3. Σε ποιες από τις παραπάνω φράσεις υπάρχουν συνδετικές λέξεις;
4. Προσπαθήστε να ανακαλύψετε τις εσωτερικές (λογικές/συντακτικές) σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στις προτάσεις του κάθε εκφωνήματος.
5. Ποια από τις δύο αναγνώσεις (η σιωπηρή ή η μεγαλόφωνη) σας βοηθάει περισσότερο να καταλάβετε τις σχέσεις των προτάσεων;
6. Μελετήστε το ρόλο που παίζουν οι παύσεις και ο τόνος της φωνής.
7. Ξαναπίε τις φράσεις προσθέτοντας κάποιες συνδετικές λέξεις, οι οποίες να δηλώνουν τη σχέση που βρήκατε.
8. Γράψτε τις νέες εκδοχές στο τετράδιό σας, δίπλα στις αρχικές. • Μήπως μπορείτε να προτείνετε κι άλλες εκδοχές;
9. Όλες αυτές οι φράσεις (οι αρχικές και οι νέες) είναι ίδιες ή διαφέρουν μεταξύ τους; (Συγκρίνετέ τες ως προς τη σημασία αλλά και ως προς το ύφος.)
10. Ποια από τις εκδοχές θα διαλέγατε:
  - αν λέγατε αυτές τις φράσεις σε μια συζήτηση με φίλους;
  - αν τις στέλνατε σ' ένα συμμαθητή σας ως γραπτό μήνυμα στο κινητό;
11. Εξηγήστε την επιλογή σας.
12. Διατυπώστε κάποια γενικά συμπεράσματα από τη δραστηριότητα που προηγήθηκε.

Τα συμπεράσματά μου:

Συμπληρώστε τις προτάσεις:

- Στον καθημερινό προφορικό λόγο συχνά οι **συνδετικές λέξεις** .....
- Η έλλειψη συνδετικών λέξεων κάνει το ύφος του λόγου περισσότερο .....
- Η προσθήκη συνδετικών λέξεων κάνει το ύφος του λόγου περισσότερο .....
- Στον προφορικό λόγο, όπου και όταν παραλείπονται οι συνδετικές λέξεις, υπάρχουν άλλα στοιχεία που μας βοηθούν στην κατανόηση του νοήματος, όπως .....

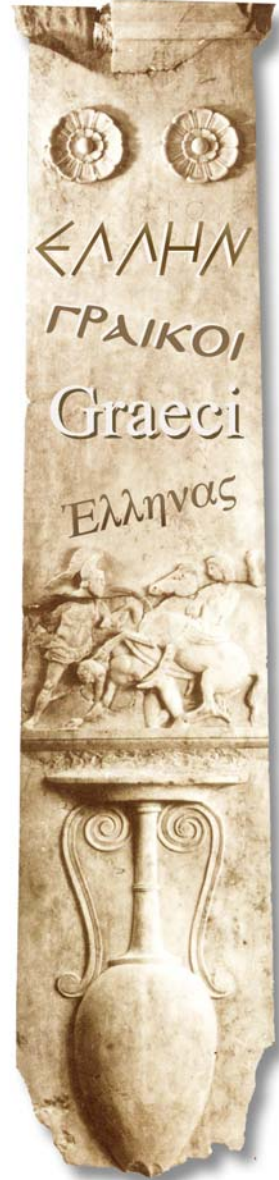
Κείμενο 12 Γραικός, Γραικοί και Έλληνες

Γραικός σημαίνει Έλληνας, ενώ Γραικύλος (υποκοριστικό του Γραικός) ο Έλληνας που είναι ανάξιος του ονόματος αυτού. Επίσης, με τον όρο Γραικοί είναι γνωστοί οι Έλληνες στη λατινική γραμματεία (Graeci στους ποιητές και Grai) και έτσι τους ονομάζουν έως τώρα όλοι οι ευρωπαϊκοί λαοί. Όπως και το όνομα Έλλην, έτσι και αυτό προέρχεται από την πρώτη κοιτίδα των Ελλήνων στην Ήπειρο, την Ελλοπία, κοντά στη Δωδώνη. Για πρώτη φορά αναφέρεται το όνομα αυτό από τον Αριστοτέλη που προσπαθούσε να προσδιορίσει πού έγινε ο καταυλισμός του Δευκαλίωνος και βρήκε πως πρέπει να γίνει: «περί τήν Ἑλλάδα τήν ἀρχαίαν. Αὕτη δ' ἐστὶν ἢ περὶ Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῶν· οὗτος γὰρ πολλαχού τὸ ρεῦμα μεταβέβηκεν· ᾠκουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοί» (Αριστοτέλη Μετεωρ. 1, 14). Πολύ αργότερα ο Απολλόδωρος μας πληροφορεί ότι: «αὐτὸς (Ἕλλην) μὲν οὖν ἀπ' αὐτοῦ τοῦς καλουμένους Γραικοὺς προσηγόρευσε Ἕλληνας» (Απολλοδ. 1,7,3, 2ος αἰώνας). Το ίδιο βεβαιώνεται από το *Πάριο Χρονικό*: «Καὶ Ἕλληνες ὠνομάσθησαν τὸ πρότερον Γραικοὶ καλούμενοι».

Ἐχουμε, λοιπόν, να κάνουμε μ' ένα μικρό μέρος κοντά στην περιοχή της Δωδώνης, όπου οι κάτοικοί της Σελλοί (= Ελλοί > Έλληνες), γνωστοί για τον τίτλο ως υποφήτες (= ιερείς του μαντείου) του Δωδωναίου Διός, ονομάζονταν και Γραικοί. Όμως, οι ιστορικοί δεν μπόρεσαν να ερμηνεύσουν πώς η ονομασία ενός μικρού λαού μιας περιοχής της Ηπείρου έγινε εθνολογικό όνομα όλων των Ελλήνων και της Ελλάδας, όταν την παρέλαβαν οι Λατίνοι. Άλλοι υποστηρίζουν ότι το Grai και το Graeci – Γραικοί προήλθε «ἀπὸ μικρὰς τινος ὁμάδος Ἑλλήνων Γραίων καὶ Γραικῶν καλουμένων, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Τανάγρας ἀπέκησαν πάλαι εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐγνωρίσθησαν πρῶτοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ἰταλοὺς» (Γ. Χατζιδάκη, *Ελλάς και Έλληνες*, Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος, 1925).

Στους βυζαντινούς χρόνους ο όρος «Γραικοί» δεν μπόρεσε να εκτοπίσει το όνομα «Ρωμαίοι» και αργότερα καλύφθηκε απ' αυτό, ίσως επειδή το «Ρωμαίοι» κάλυπτε το σύνολο των υπηκόων του Βυζαντίου, ενώ το «Γραικοί» ξεχώριζε τους καθαυτό Έλληνες. Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο Βούλγαρος τσάρος Συμεών (αρχές 10ου αιώνα) πήρε τον τίτλο «τσάρος των Βουλγάρων και των Γραικών». Μετά το σχίσμα (1054 μ.Χ.) χρησιμοποιείται εντατικότερα ο όρος Γραικός, γιατί σημαίνει τον ορθόδοξο, αντίθετα με τον όρο Λατίνος που σήμαινε καθολικός. Επί Τουρκοκρατίας πολλοί λόγιοι χρησιμοποιούν τον όρο Γραικοί και βλέπουμε ότι ο όρος αυτός παίρνει εθνολογικό περιεχόμενο. Από την Επανάσταση του 1821 όμως εκτοπίζεται το όνομα αυτό από το όνομα Έλληνες.

Μάρκος Αυγητίδης, μαθητικό περ. «Πυρφόρος» της Βαρβακείου Σχολής, τεύχ. 3, 1998

Ακούω και μιλώ

1. Το παραπάνω κείμενο είναι μια μικρή ερευνητική εργασία, που δημοσιεύτηκε σε μαθητικό περιοδικό. Ποιο είναι το ζήτημα που εξετάζει;
2. Οποιαδήποτε ερευνητική εργασία πρέπει να προσδιορίσει τον επιστημονικό χώρο, από τον οποίο θα αντλήσει τα στοιχεία της. Το ίδιο θέμα θα μπορούσε να το εξετάσει κανείς από την ιστορική του σκοπιά, τη λογοτεχνική, τη λαογραφική, την καλλιτεχνική κ.λπ. Από ποια σκοπιά εξετάζει το θέμα του ο συγγραφέας της παραπάνω εργασίας;

3. Από ποιες πηγές άντλησε ο μαθητής-ερευνητής τις πληροφορίες του και πώς τις παραθέτει στο κείμενο;
4. Για ποια θέματα δεν παραπέμπει σε πηγές; • Ποιοι προβληματισμοί δημιουργούνται από την έλλειψη αυτή;
5. Σε ποιο ερώτημα δίνουν απαντήσεις οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου;
6. Ποια θέματα για περαιτέρω έρευνα μπορείτε να εντοπίσετε στην παραπάνω εργασία;

Τι πρέπει να ξέρω για να κάνω μια **ερευνητική εργασία**

Φάση Α	Πίσω από κάθε έρευνα υπάρχει ένα πρόβλημα.	<ul style="list-style-type: none"> • Ξεκινώ από έναν προβληματισμό για ένα θέμα που με ενδιαφέρει. • Διατυπώνω τον προβληματισμό μου ως ερώτημα. • Προσδιορίζω ποιες παράμετροι του θέματος με ενδιαφέρουν περισσότερο.
Φάση Β	Πριν από κάθε σύνθεση υπάρχει ψάξιμο.	<ul style="list-style-type: none"> • Αναζητώ τις βασικές πληροφορίες για το θέμα σε εγκυκλοπαίδειες και γενικά βιβλία. • Βρίσκω περισσότερες πληροφορίες σε ειδικά βιβλία και στο Διαδίκτυο σχετικά με το θέμα. • Κρατάω σημειώσεις για καθετί που μου φαίνεται χρήσιμο για την εργασία μου. • Σημειώνω την προέλευση των σημειώσεών μου. • Κάνω επιλογές πληροφοριών σ' όλη τη διάρκεια της φάσης.
Φάση Γ	Όταν γράφω την ερευνητική εργασία, είμαι δημιουργός. Συνθέτω το δικό μου κείμενο.	<ul style="list-style-type: none"> • Κατηγοριοποιώ τα στοιχεία που έχω συγκεντρώσει. • Συνεχίζω να επιλέγω. • Συγκρίνω, ανακαλύπτω σχέσεις, επισημαίνω αντιφάσεις. • Επιχειρηματολογώ. • Γράφω το δικό μου κείμενο παραπέμποντας ταυτόχρονα στις πηγές μου. • Αντιγράφω από τις πηγές μου, μόνο όταν θέλω να παραθέσω αυτολεξεί κάτι και τότε το βάζω σε εισαγωγικά.
Φάση Δ	Καταλήγω σε συμπεράσματα που μπορεί να απαντούν στο αρχικό μου πρόβλημα.	<ul style="list-style-type: none"> • Παίρνω θέση. • Επιχειρηματολογώ. • Κάνω προτάσεις.
Φάση Ε	Δημιουργός ναι, αλλά όχι και παντογνώστης...	<ul style="list-style-type: none"> • Παραθέτω τον κατάλογο με τις πηγές μου. • Δείχνω το δρόμο, για να τις βρουν και οι άλλοι.

- Στο τέλος της εργασίας παραθέτω με αλφαβητική σειρά τον κατάλογο με τις πηγές μου, δηλαδή τη βιβλιογραφία μου.

Διαβάζω και γράφω

Βρείτε ερευνητικές εργασίες που υπάρχουν στο σχολείο σας και έχουν γίνει είτε στο πλαίσιο κάποιου μαθήματος είτε κάποιου προαιρετικού προγράμματος (Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αγωγή Υγείας κ.λπ.). Αξιολογήστε τες με κριτήριο το πόσο ακολουθούν τις φάσεις εκπόνησης ερευνητικής εργασίας, όπως περιγράφονται στον παραπάνω πίνακα.

Παρακάτω δίνονται ενδεικτικά κριτήρια αξιολόγησης:

- α. Η ερευνητική υπόθεση είναι διατυπωμένη με σαφήνεια.
- β. Υπάρχουν αναφορές σε προηγούμενες έρευνες ή άλλες σχετικές εργασίες.
- γ. Η επιλογή και κατηγοριοποίηση των διάφορων στοιχείων είναι πετυχημένες (σχετική με το θέμα, λογική, σαφής).
- δ. Η επιχειρηματολογία είναι πειστική. Δεν υπάρχουν «κενά» ή «αδύνατα σημεία».
- ε. Ο ερευνητής παίρνει θέση απέναντι στο πρόβλημα.
  - Καταλήγει σε λογικά συμπεράσματα, τα οποία είναι και σχετικά με την αρχική ερώτηση.
  - Κάνει συγκεκριμένες προτάσεις.
  - Προτείνει λύσεις.
- στ. Υπάρχουν παραπομπές στις πηγές και η σχετική βιβλιογραφία στο τέλος της εργασίας.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Η επιλογή της λέξης

Διαβάζω και γράφω

1. Τα κείμενα που παρατέθηκαν μέχρι τώρα σ' αυτή την ενότητα αναφέρονται στη χώρα μας, στο ιστορικό της παρελθόν και στους κατοίκους της, χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτό πολλές διαφορετικές λέξεις. Αναζητήστε τες και κατατάξτε τες στο τετράδιό σας σε τρεις ομάδες:

Το ιστορικό παρελθόν	Ο τόπος	Οι άνθρωποι
Παρθενώνας, ...	Ελλάδα, ...	ομοιογενές έθνος, ...

2. Με ποια σημασία χρησιμοποιείται η λέξη *Ελλάδα* στο κείμενο 1 και με ποια στο κείμενο 3;
3. Η σημασία της λέξης *Έλληνες* στο κείμενο 1 και στο κείμενο 7 είναι ίδια;
4. Η λέξη *Ελλάδα* στο κείμενο 6 και η έκφραση *ελληνικός χώρος* στο κείμενο 5 σε τι νομίζετε ότι συμπίπτουν και σε τι διαφέρουν;

Ακούω και μιλώ

1. Πληροφορηθείτε για τη σημασία που έχει στα αγγλικά η φράση: «it's Greek to me!».
  - Πώς εξηγείτε αυτή τη σημασία;
  - Ποια αντίστοιχη έκφραση χρησιμοποιούμε στα ελληνικά;
2. Ξανακοιτάξτε τις ομάδες των λέξεων που φτιάξατε στη δραστηριότητα *Διαβάζω και γράφω* 1. Σ' αυτές περιλαμβάνεται η λέξη *Ρωμιοσύνη* και τουλάχιστον άλλη μία συνώνυμη.
  - Βρείτε τη συνώνυμη της λέξης *Ρωμιοσύνη*.
3. Ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος έδωσε τη λέξη *Ρωμιοσύνη* ως τίτλο στο ποίημά του. Αν δεν υπήρχε άλλη λέξη με παρόμοια σημασία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο ποιητής χρησιμοποίησε τη λέξη αναγκαστικά. Αφού όμως υπάρχει τουλάχιστον άλλη μία λέξη, αυτό σημαίνει ότι ο ποιητής διάλεξε αυτή τη λέξη αφήνοντας κατά μέρος μια άλλη. Ονόμασε σκόπιμα το ποίημά του *Ρωμιοσύνη* και όχι *Ελληνισμός*.
  - Μπορείτε να δώσετε μια ερμηνεία στην επιλογή του;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Η **σημασία** της κάθε λέξης δεν είναι δεδομένη και αναλλοίωτη.
- ▶ Για να την καταλάβω σωστά, πρέπει να λάβω υπόψη μου **ποιος** τη λέει, σε **ποιον** την απευθύνει, **πού** και **πότε** τη χρησιμοποιεί, **σε τι είδους κείμενο** περιλαμβάνεται αλλά και **το πολιτισμικό πλαίσιο** μέσα στο οποίο χρησιμοποιείται.

Διαβάζω και γράφω

1. Καθεμιά από τις λέξεις *Ρωμισύνη, Ελληνισμός* μας φέρνει στο νου κάποιες ιδέες. Ποιες από τις παρακάτω ιδέες σάς φέρνει στο νου καθεμιά από τις δύο αυτές λέξεις:
αρχαιότητα, Τουρκοκρατία, Βαλκάνια, κλασικά γράμματα, ανθρωπισμός, Ευρώπη, η ανακάλυψη της δημοκρατίας, το πνεύμα της αντίστασης, η ελευθερία, η σοφία, ο καημός, ο νους, η ψυχή, ο Παρθενώνας, η Αγια-Σοφιά, οι βουνοκορφές, το ανοιχτό πέλαγος, Βυζάντιο
  - Φτιάξτε έναν πίνακα στο τετράδιό σας σαν αυτόν που ακολουθεί και τοποθετήστε τις παραπάνω λέξεις/φράσεις σε όποια στήλη νομίζετε ότι ταιριάζουν:

Ρωμισύνη	Ελληνισμός
.....	.....
.....	.....

2. Θυμηθείτε και γράψτε στο τετράδιό σας άλλες λέξεις που γνωρίζετε και τελειώνουν σε *-σύνη*, όπως *Ρωμισύνη*, και σε *-ισμός*, όπως *Ελληνισμός*. Τι είδους έννοιες δηλώνουν συνήθως τα ονόματα που τελειώνουν σε *-σύνη* και τι τα ονόματα που τελειώνουν σε *-ισμός*;

Κείμενο 13 Ξένος, εύπορος, ψάχνει σπίτι στην Ελλάδα

Όλο και περισσότεροι Ευρωπαίοι πραγματοποιούν το όνειρο «μιας ζωής στον ήλιο», αγοράζοντας εξοχικά σπίτια στη χώρα μας. Βίλες, διαμερίσματα και παλιά αρχοντικά προσφέρονται σε (όχι πάντοτε) προνομιακή τιμή και το «προξενιό» γίνεται συνήθως μέσω Internet.

«Αν ποτέ ονειρευτήκατε “μια ζωή στον ήλιο”, η Ελλάδα είναι το μέρος όπου το όνειρό σας μπορεί να γίνει πραγματικότητα».

Δεν είναι διαφήμιση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού. Ανήκει στο εισαγωγικό κείμενο ιστοσελίδας ξένου μεσιτικού γραφείου, που

πουλάει όλων των ειδών τις ελληνικές ιδιοκτησίες σε ξένους πελάτες. Την ώρα που οι περισσότεροι Έλληνες συνωστίζονται αναζητώντας αγωνιωδώς μια «θέση στον ήλιο» των πιο κοσμοπολίτικων και μοδάτων περιοχών της χώρας, ξένοι –κυρίως Βρετανοί– επιδιώκουν να κάνουν το όνειρο «μιας ζωής στον ήλιο» πραγματικότητα, αγοράζοντας κάθε είδους ιδιοκτησίες, όχι μόνο σε κοσμοπολίτικα μέρη, αλλά και σε πιο παραδοσιακές, γνήσιες, ανέγγιχτες από τον τουρισμό και γι' αυτό συχνά απομονωμένες γωνιές της πατρίδας μας.

Μανίνα Ντάνου, περ. «Κ», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2003

Ακούω και μιλώ

1. Το παραπάνω κείμενο προέρχεται από μια εφημερίδα και αποτελεί την εισαγωγή ενός ρεπορτάζ γύρω από κάποιο θέμα. Ποιο; • Ποιος άλλος τίτλος θα του ταίριαζε;
2. Στο κείμενο 13 γίνεται λόγος για ξένους. Για ξένους γίνεται λόγος επίσης στο κείμενο 3. Πόσο διαφορετικοί μεταξύ τους είναι οι ξένοι για τους οποίους γίνεται λόγος στα δύο κείμενα; • Πώς επηρεάζουν τα συμφραζόμενα στο κάθε κείμενο τη σημασία της λέξης ξένος;
3. Ο τουρισμός είναι πολύ σημαντικός τομέας οικονομικής δραστηριότητας για την ελληνική κοινωνία. Αν αναλαμβάνετε να κάνετε μια εργασία σχετικά με το θέμα της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής σας:
  - α. να σκεφτείτε, να συζητήσετε στην τάξη και να αποφασίσετε ποιες βασικές πτυχές του θέματος θα επιλέγατε να μελετήσετε
  - β. να επισημάνετε ορισμένες πηγές αναφοράς για την κάθε πτυχή του θέματος.

Διαβάζω και γράφω

1. Αντλώντας στοιχεία από το κείμενο 13 παρουσιάστε σε 3-4 γραμμές μία όσο το δυνατόν πιο λεπτομερή περιγραφή του προφίλ των ξένων που αγοράζουν σπίτια στην Ελλάδα.
2. Φτιάξτε έναν κατάλογο με όλες τις λέξεις των κειμένων 3 και 13 που έχουν σημασία συγγενική προς τη λέξη ξένος. • Συμπληρώστε, αν μπορείτε, τον κατάλόγό σας και με άλλες λέξεις που γνωρίζετε ή που μπορείτε να βρείτε. • Σκεφτείτε και συζητήστε στην τάξη τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις λέξεις του καταλόγου ως προς τη σημασία και ως προς την αξία τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. Συζητήστε στην τάξη το μήνυμα του κειμένου 4.
2. Δείτε την εικόνα που ακολουθεί. Κάποιος μπορεί να σκεφτεί ότι το θέμα του καλλιτέχνη που έφτιαξε αυτό το κολάζ είναι η Ελλάδα. • Κατά τη γνώμη σας μπορεί να είναι βάσιμη η εντύπωση αυτή; • Για ποιους λόγους;

Από το εξώφυλλο του βιβλίου Άλκηστις, Μουσειά και Σχολεία, Δεινόσαυροι και Αγγεία, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1995

3. Παίξτε στην τάξη σας δύο παιχνίδια ρόλων.

Στο πρώτο: Ένας μαθητής να υποδυθεί τον πλούσιο ξένο που θέλει να αγοράσει μια ιδιοκτησία στον τόπο σας. Ένας άλλος το μεσίτη που συζητά με τον ξένο. Ο ξένος τού εκδηλώνει την επιθυμία του και αυτός προσπαθεί να την ενισχύσει.

Στο δεύτερο: Ο ίδιος μεσίτης βρίσκει έναν υποψήφιο πωλητή και προσπαθεί να τον πείσει να πουλήσει την ιδιοκτησία του στον ξένο. Ένας τρίτος μαθητής να υποδυθεί τον υποψήφιο πωλητή που συνομιλεί με το μεσίτη, αλλά έχει επιφυλάξεις να πουλήσει την ιδιοκτησία του σε ξένο.

4. Συζητήστε για τις διαφορετικές όψεις της Ελλάδας, όπως παρουσιάζονται σε όλα τα κείμενα της ενότητας αυτής. • Ποιες νομίζετε ότι υπερισχύουν στο δικό σας τόπο και ποιες είναι λιγότερο εμφανείς; • Αναφέρετε και άλλες όψεις της Ελλάδας, που ίσως έχετε εσείς επισημάνει.

Διαβάζω και γράφω

1. Κάντε ένα κολάζ, στο οποίο να αναπαριστάνεται η δική σας ιδέα/αντίληψη για το τι είναι Ελλάδα.
2. Γράψτε το κείμενο μιας ραδιοφωνικής διαφήμισης για την Ελλάδα, που θα μεταδοθεί από ένα σταθμό κάποιας χώρας της Ευρώπης. • Προσέξτε το σλόγκαν που θα φτιάξετε. • Ποια σύνδεση προτάσεων προτιμήσατε στο διαφημιστικό κείμενο; • Για ποιους λόγους;
3. Επιλέξτε έναν επιστημονικό κλάδο από αυτούς που διδάσκεστε στο σχολείο και στον οποίο η συμβολή των Ελλήνων υπήρξε σημαντική. • Αναζητήστε πληροφορίες και γράψτε μια μικρή ερευνητική εργασία, για να την ανακοινώσετε στην τάξη σας.
4. Παίρνοντας στοιχεία από όλα τα κείμενα της ενότητας και αφού επιλέξετε ένα κειμενικό είδος (άρθρο ή χρονογράφημα για νεανικό περιοδικό ή διαφήμιση ή ενημερωτικό έντυπο ή όποιο άλλο είδος κειμένου προτιμάτε), φτιάξτε ένα δικό σας κείμενο, που να αποτυπώνει τις πολλές και συχνά αντιφατικές όψεις της Ελλάδας.
5. Το σχολείο σας συμπράττει με ένα ξένο σχολείο στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος συνεργασίας σχολείων. Οι Ευρωπαίοι μαθητές είναι πιθανό να γνωρίζουν τον Παρθενώνα και το Σωκράτη, αλλά μάλλον αγνοούν την εικόνα της σύγχρονης Ελλάδας. Γράψτε τους μια επιστολή, με την οποία να τους βοηθάτε να διευρύνουν την εικόνα τους για τη χώρα μας. Η ίδια επιστολή μπορεί να αποσταλεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Στην περίπτωση αυτή ίσως το κείμενο να χρειαστεί κάποια μικρή προσαρμογή.

Στη συνέχεια αξιολογήστε το κείμενό σας, ελέγχοντας αν:

- α. ως προς το περιεχόμενο το κείμενο δίνει μια όσο το δυνατόν πιο σφαιρική εικόνα της Ελλάδας,
- β. τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι σωστά οργανωμένα σε παραγράφους,
- γ. οι συνδέσεις των προτάσεων αναδεικνύουν τις σχέσεις των νοημάτων που είχατε στο νου σας,
- δ. το λεξιλόγιο που χρησιμοποιήθηκε είναι σαφές, ακριβές και κατάλληλο για ένα γράμμα μαθητών προς μαθητές άλλου σχολείου.

Διαθεματική εργασία

- Ετοιμάστε διάφορους έντυπους τουριστικούς οδηγούς ή ιστοσελίδες για την περιοχή σας. Προσδιορίστε σε ποιους θέλετε να απευθύνονται αυτοί οι οδηγοί. Για παράδειγμα, μπορεί να απευθύνονται σε Ευρωπαίους τουρίστες, σε τουρίστες από άλλες ηπείρους (Αμερική, Ασία, Αφρική, Αυστραλία), σε Έλληνες επισκέπτες ή σε σχολεία που θα ήθελαν να οργανώσουν εκδρομές.
- Χωριστείτε σε ομάδες. Η κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει έναν τομέα της περιοχής (φυσικό τοπίο, μνημεία, ιστορία, εξέχουσες προσωπικότητες, παραδόσεις, κουζίνα, ψυχαγωγία – αναψυχή – διασκέδαση, αγορές κ.λπ.). Χρησιμοποιήστε υλικό από βιβλία Γεωγραφίας, Ιστορίας, Λογοτεχνίας, τους υπάρχοντες τουριστικούς οδηγούς, διαφημίσεις ή ενημερωτικά φυλλάδια για χώρους αναψυχής, ψυχαγωγίας κ.λπ.
- Αν το σχολείο σας έχει αναπτύξει συνεργασίες με σχολεία του εξωτερικού, μεταφράστε, με τη βοήθεια των καθηγητών σας των ξένων γλωσσών, και στείλτε τους αυτούς τους οδηγούς. Αν όχι, αναζητήστε σχολεία από το Διαδίκτυο, για να αναπτύξετε συνεργασίες και ανταλλαγές και στείλτε τους οδηγούς σας, για να τους βοηθήσετε να πάρουν μια ιδέα για την περιοχή σας και να τους πείσετε να την επισκεφτούν.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

- ▶ Οι προτάσεις βρίσκονται στο λόγο είτε σε ..... σχήμα είτε συνδεδεμένες μεταξύ τους.
  - ▶ Όταν συνδέονται μεταξύ τους, η σύνδεση μπορεί να είναι είτε ..... είτε .....
  - ▶ Σύνδεσμοι που χρησιμοποιούνται για την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων είναι: .....
  - ▶ Σύνδεσμοι που χρησιμοποιούνται για την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων είναι: .....
  - ▶ Κάθε ομιλητής/συγγραφέας επιλέγει τον τρόπο που θα συνδέσει τις προτάσεις του, ανάλογα με .....
-
- ▶ Μια ερευνητική εργασία ξεκινά από .....
  - ▶ Όταν γράφω μια ερευνητική εργασία, δεν αντιγράφω, αλλά .....
  - ▶ Στο τέλος της ερευνητικής εργασίας παραθέτω .....
-
- ▶ Για να καταλάβω ακριβώς τι σημαίνει μια λέξη μέσα σε ένα κείμενο, πρέπει να λάβω υπόψη μου ...
.....
.....